

**MAROKO – JABAL TOUBKAL+ zwiedzanie
18-26 luty 2012 lub 17-25 marca**

PROGRAM WSTĘPNY:

Dzień 1 (05.11):

Wylot z Polski 19:30. Przyjazd do Casablanki 1:30 w nocy. Przejazd do Imlil.

Dzień 2 (06.11):

Przyjazd do Imlil – 1740 m n.p.m. Zakwaterowanie w Dar Amrar. Śniadanie. Czas wolny na odpoczynek po podróży, zwiedzanie okolicy i aklimatyzację. Kolacja. Nocleg.

Dzień 3 (07.11):

Śniadanie. Rozpoczęcie trekkingu do schroniska Lipeney (3000 m n.p.m.). Po drodze „zaliczamy” szczyty Tizi M'zzik (2450 m), Azib n Tamsoult oraz wodospady Ighouliden. 6 godzin. Kolacja. Nocleg.

Dzień 4 (08.11):

Kontynuacja trekking ze schroniska Lipeney 3000 m n.p.m. do schroniska Neltner Hut 3207 m n.p.m. W trakcie wędrówki zdobywamy szczyt Agelzim – 3560 m n.p.m. 5 godzin.

Dzień 5 (09.11):

Wczesnym rankiem wyruszamy ze schroniska Neltner na szczyt Toubkal 4167 m n.p.m. Następnie rozpoczynamy zejście w dół przez Sidi Chaharouch z powrotem do Imlil. 8-9 godzin. Kolacja. Nocleg w Dar Amrar.

Dzień 6 (10.11):

Śniadanie. Przejazd do Marakeszu. Zakwaterowanie. Czas wolny – zwiedzanie miasta. Kolacja. Nocleg.

Dzień 7 (11.11):

Śniadanie. Czas wolny. Wycieczka do Ait Benhaddou (miejsce zdjęć m.in. do Gladiatora.). Nocleg w Ait lub Marakeszu. Obiadokolacja.

Dzień 8 (12.11):

Śniadanie. Powrót do Marakeszu i dalej do Casablanki lub wyjazd z Marakeszu do Casablanki. Zwiedzanie Casablanki. Transfer na lotnisko.

Dzień 9 (13.11):

Wylot do Warszawy przez Frankfurt o 2:15. Lądowanie w Warszawie 13:05.

W razie potrzeby punkty programu mogą być zmienione, a cena ponownie skalkulowana. Podane godziny przelotów są orientacyjne i mogą ulec zmianie.

Cena wynosi:

4270 zł / osobę

Cena zawiera:

- międzynarodowy lot Warszawa – Casablanca – Warszawa,

- transfery: Casablanca – Imlil, Imlil – Marakesz, Marakesz – Casablanka,
- trekking zgodnie z programem,
- zakwaterowanie: 2 noclegi w Imlil, dwa noclegi w schroniskach Lipeney Hut, Neltner Hut nocleg w Marakeszu, nocleg w Ait Benhaddou (lub drugi noclegi w Marakeszu, jeśli nie będzie wycieczki do Ait),
- wyżywienie: 7 śniadań, 6 obiadokolacji, 3 x lunch (w trakcie trekkingu),
- kucharz w trakcie trekkingu,
- muły do transportu bagaży,
- opiekę polskiego przewodnika,
- opiekę wykwalifikowanego przewodnika marokańskiego,
- ubezpieczenie turystyczne (KL, NNW, bagaż) rozszerzone o uprawianie trekkingu wysokogórskiego.

Cena nie zawiera:

- ew. zakwaterowania i wyżywienia w Casablance,
- zwiedzania Casablanki,
- napiwków,
- napojów do posiłków,
- wydatków własnych.

Informacje dodatkowe:

MAROKO (Królestwo Maroka)

Stolica: Rabat

Waluta: dirham (MAD);

Język urzędowy: arabski

Inne języki: francuski, hiszpański (na północy kraju oraz na Saharze Zachodniej)

WIZA, PRZEPISY WJAZDOWE. Obywatele polscy udający się do Maroka są zwolnieni z obowiązku wizowego na okres do 90 dni. Przy przekraczaniu granicy władze marokańskie mogą żądać udokumentowania odpowiednich środków finansowych na pobyt (gotówka, karty kredytowe, wyciąg z konta itp.). Nie ma obowiązku okazania biletu powrotnego.

Sahara Zachodnia jest terytorium administrowanym przez Maroko od 1975 r. Prawo wjazdu na teren Maroka bez wizy obejmuje też Saharę Zachodnią. Dokumenty podróznego mogą być tu kontrolowane przez siły porządku publicznego częściej niż w innych regionach Maroka. Podróżując na Saharze, należy unikać przygodnych znajomości i wdawania się w dyskusje na tematy polityczne, m.in. na temat przynależności tego obszaru do Maroka.

PRZEPISY CELNE. Miejscowe przepisy nie wprowadzają specjalnych restrykcji celnych ani ograniczeń w przywozie dewiz, należy jednak zadeklarować je przy wjeździe. Dirham marokański jest poza Marokiem walutą niewymienialną; obowiązuje surowy zakaz wywożenia go za granicę. Na podstawie urzędowego dowodu wymiany można przy wyjeździe ubiegać się o zwrot dewiz w zamian za nie wykorzystane dirhamy.

PRZEPISY PRAWNE. Przemyt i używanie narkotyków oraz handel nimi są surowo karane. Ze względu na zdarzające się przypadki uwięzienia obywateli polskich przestrzegamy przed nabywaniem nawet niewielkiej ilości środków odurzających. Są one łatwe do wykrycia podczas systematycznych i skutecznych kontroli prowadzonych przez oddziały policji z wyszkolonymi psami, szczególnie przy przekraczaniu granicy. Warunki w zakładach karnych są ciężkie, nie ma prawnej możliwości przekazania skazanego do Polski. Turyści nagabywani przez handlarzy nie powinni podejmować rozmowy. Od przygodnych znajomych bezwzględnie nie należy przyjmować żadnych przesyłek ani listów do Europy, ponieważ mogą one zawierać narkotyki.

MELDUNEK. Nie ma obowiązku meldunkowego.

UBEZPIECZENIE. Na czas trwania podróży zalecana jest polisa ubezpieczeniowa obejmująca zwrot kosztów leczenia powstałych w wyniku następstw nieszczęśliwych wypadków. Wskazane jest posiadanie polisy ubezpieczyciela z czynnym całodobowym centrum pomocy, które w przypadku zaistnienia nieszczęśliwego zdarzenia potwierdzi pokrycie kosztów leczenia czy też transportu.

SZCZEPIENIA, SŁUŻBA ZDROWIA. W Maroku nie ma poważnych zagrożeń sanitarno-epidemiologicznych i dlatego szczepienia ochronne nie są wymagane. Przed podróżą warto jednak zaszczepić się przeciw tężcowi i żółtaczkę pokarmowej. Ze względu na odmienne zwyczaje higieniczne turysta może zachorować na dur brzuszny i inne choroby układu trawiennego. Zdarzają się przypadki zarażenia amebą lub pasożytami przewodu pokarmowego. Turyści powinni pić wyłącznie wodę przegotowaną bądź mineralną, a owoce i warzywa starannie myć i obierać przed spożyciem. Przed podróżą należy zaopatrzyć się w środki przeciw dolegliwościom żołądkowym (można je również kupić w miejscowych aptekach). Nie należy spożywać posiłków w lokalach o niskim standardzie w małych miejscowościach, zwłaszcza poza sezonem. Ze względu na występujące okresowo przypadki wścieklizny należy unikać kontaktów z bezdomnymi zwierzętami. W razie pogryzienia lub zadrapania trzeba jak najszybciej udać się do najbliższego szpitala, by poddać się szczepieniu. Usługa ta jest bezpłatna. Zdarzają się również przypadki zapalenia opon mózgowych – niewskazane jest wówczas przebywanie na obszarze, na którym wystąpiły przypadki zachorowań o charakterze epidemii. Aby uniknąć oparzeń słonecznych, należy stosować kremy z mocnym filtrem ochronnym oraz nosić nakrycie głowy. Opieka zdrowotna w Maroku jest na dobrym poziomie. Publiczne i prywatne ośrodki opieki medycznej świadczą usługi odpłatnie. Cena standardowej wizyty lekarskiej wynosi od 10 do 20 EUR, porada lekarska w nocy lub w weekend – 30 EUR, natomiast dobowy koszt pobytu w szpitalu lub klinice – ok. 60 EUR (bez kosztów leczenia). Apteki są dobrze zaopatrzone w leki.

INFORMACJE DLA KIEROWCÓW. Posiadanie międzynarodowego prawa jazdy jest w Maroku pożądane, ale nie jest obowiązkowe. Właściciele pojazdów muszą natomiast wykupić zieloną kartę. Poza zieloną kartą inne polisy polskich towarzystw ubezpieczeniowych nie są uznawane. Osoby podróżujące samochodem powinny zachować szczególną ostrożność zwłaszcza w nocy, gdyż często inni użytkownicy dróg mają pojazdy słabo bądź źle oświetlone. Przejazd niektórymi drogami w górach może być utrudniony od grudnia do marca z powodu obfitych opadów śniegu. Planując podróż do Maroka samochodem w lipcu i sierpniu, należy wziąć pod uwagę, że w tym czasie kraj ten odwiedza ok. 2,6 mln marokańskich emigrantów, którzy – po spędzeniu tu wakacji – wracają do państw osiedlenia. Z tego powodu w Tangerze lub Nador na wejście na pokład promu do Hiszpanii czeka się nawet po kilkanaście godzin, a drogi w okolicach tych miast są bardzo zatłoczone.

W tym czasie częściej dochodzi tam do poważnych wypadków drogowych. Latem zdarzają się korki na autostradach, zwłaszcza w weekendy. Autostrady (Rabat-Casablanca-Settat-Marrakesz, z odgałęzieniem na lotnisko Mohammeda V w Casablance; Rabat-Larache-Tanger-Tétouan; Rabat-Meknes-Fez) są płatne na rogatekach, podobnie jak we Francji (koszt przejazdu od 10 do 60 MAD, w zależności od długości trasy, akceptowana jest tylko gotówka). Są one w dobrym stanie technicznym. Należy stosować się do wprowadzonych ograniczeń prędkości gdyż policja i żandarmeria prowadzi stałą kontrolę, przy użyciu nowoczesnych urządzeń pomiarowych, przy czym często miejsce kontroli prędkości jest oddalone od miejsca zatrzymania pojazdu, którego kierowca przekroczył przepisy. O wysokości mandatu karnego decyduje policjant lub żandarm, który przeprowadza kontrolę, lub który otrzymał meldunek o popełnieniu wykroczenia drogowego. W miastach zainstalowano wiele fotoradarów.

PODRÓŻOWANIE PO KRAJU. Nie ma ograniczeń. Także na obszarach górskich i pustynnych, na południu kraju, infrastruktura turystyczna jest dobrze rozwinięta. Na wycieczki szlakami górskimi lub pustynnymi należy udawać się grupowo, z przewodnikiem znającym dobrze teren. Przewodnik powinien być pracownikiem uznanego lokalnego biura podróży, które specjalizuje się w wyprawach pustynnych lub trekkingowych i ma stosowną licencję. Wybierając się w góry, należy zaopatrzyć się w odpowiedni ekwipunek, ponieważ nawet we wrześniu zdarzają się burze śnieżne, a również latem załamanie pogody jest prawdopodobne. Należy także zabrać ze sobą zapasy jedzenia i wody, ponieważ na szlakach górskich nie spotka się żadnych osad. Nie ma problemów z kupnem paliwa, także bezołowiowego.

Zmotoryzowani turyści powinni wiedzieć, że granica lądowa z Algierią jest zamknięta. W Maroku nie ma możliwości uzyskania wizy algierskiej. Granica lądowa z Mauretanią została otwarta w 2002 r. Podróżowanie samochodem z Maroka do Mauretanii jest uciążliwe z racji warunków klimatycznych (pustynny teren, burze piaskowe). Droga wzdłuż atlantyckiego wybrzeża Maroka jest w dobrym stanie, ale miejscami jest bardzo wąska. Nie należy się od niej oddalać, bowiem poza nią teren bywa jeszcze gdzieś zaminowany. Na trasie znajdują się liczne posterunki kontrolne. Przebycie samochodem 1800-kilometrowej trasy między Agadirem a granicą z Mauretanią trwa zwykle ok. 5 dni. Dlatego trzeba zabrać ze sobą zapasy żywności, wody oraz paliwa. Jest to szczególnie ważne na wiodącym przez pustynię, praktycznie nie zaludnionym odcinku Dakhla-granica mauretańska.

Ceuta i Melilla. Od obywateli polskich odwiedzających dwie hiszpańskie enklawy, Ceutę i Melillę, nie wymaga się wiz wjazdowych, jest to bowiem terytorium UE. W przypadku podróży do tych miast samochodem wynajętym

w Maroku obowiązkowa jest zgoda agencji wynajmu na opuszczenie terytorium Maroka. Ceuta i Melilla podlegają kompetencji Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Madrycie, w związku z czym Ambasada RP w Rabacie nie jest uprawniona do świadczenia na tych terytoriach pomocy konsularnej.

Hotele. W Maroku jest bardzo duży wybór hoteli: od bardzo tanich noclegowni turystycznych, do luksusowych hoteli pięciogwiazdkowych (stan sanitarny tych pierwszych bywa często bardzo zły, ponadto mają one zwykle wspólne dla całego piętra toalety i prysznice i są pozbawione klimatyzacji – jej brak jest szczególnie uciążliwy w miesiącach letnich – oraz ogrzewania). Dla turystów zmotoryzowanych dostępne są pola campingowe, dość dobrze zagospodarowane.

Komunikacja. Długość sieci kolejowej w Maroku wynosi 1700 km. Pociągiem można podróżować na dwóch trasach: Tanger–Rabat–Casablanca–Marrakesz oraz Casablanca–Rabat–Meknes–Fez–Oujda–Bouârfa. Tabor kolejowy jest w dobrym stanie, podróż pociągiem jest bezpieczna, na niektórych trasach nie kursują wagony I klasy. Sieć transportu autokarowego jest dobrze rozwinięta. Ponieważ jednak kierowcy nie respektują przepisów kodeksu drogowego, a znaczna część taboru nie spełnia wymogów bezpieczeństwa, wypadki autokarów zdarzają się stosunkowo często. W miastach popularną i tanią formą komunikacji są tzw. małe taksówki (petit taxi); nie mają one prawa opuszczać administracyjnych granic miasta. Korzystając z nich, należy zadbać o to, aby licznik był włączony. Po godz. 20.00 opłata za przejazd wynosi 50% więcej, niż wskazuje licznik. Poza miastem i między miastami mogą kursować jedynie tzw. duże taksówki (grand taxi). Zabierają one do 7 pasażerów. Opłata za przejazd zależy od liczby pasażerów i długości trasy. Dobrze jest uzgodnić to przed podróżą. Można wynająć taką taksówkę w kilka osób lub indywidualnie, ale wtedy trzeba zapłacić także za wolne miejsca. W większych i średnich miastach kursują autobusy komunikacji miejskiej. Ich trasa jest przeważnie oznaczona tylko po arabsku (jedynie w Marrakeszu po francusku). Stan techniczny autobusów miejskich odbiega od ogólnie przyjętych norm wymaganych dla transportu publicznego.

BEZPIECZEŃSTWO. Maroko to kraj przyjazny turystom. Muszą oni jednak przestrzegać pewnych zasad, a także unikać określonych zachowań. Poziom przestępczości pospolitej w dużych miastach jest dość wysoki, ale turyści zagraniczni rzadko stają się jej ofiarami. Niemniej na mało uczęszczanych ulicach, także tych w pobliżu obiektów turystycznych, nocą mogą zdarzać się napady dokonywane przez uzbrojonych napastników. Dlatego należy zrezygnować z nocnych spacerów w tych okolicach. Turyści, zwłaszcza po zapadnięciu zmroku, powinni poruszać się w grupach kiluosobowych, nigdy samotnie. Złodzieje na skuterach często wyrwywają kobietom torebki. W zatłoczonych miejscach trzeba zachowywać się szczególnie ostrożnie, nosić torebkę lub plecak z dokumentami przed sobą, nigdy z tyłu, pieniądze i paszport przechowywać oddzielnie i nie trzymać wszystkich środków pieniężnych w jednym miejscu. Warto też mieć kserokopię paszportu. Niewskazane są nocne spacery po medinach – starych dzielnicach miast. Na tamtejszych bazarach (suk) zdarzają się kradzieże kieszonkowe. Niebezpieczne są również ubogie, peryferyjne dzielnice wszystkich dużych miast Maroka. Stanowczo odradza się wchodzenie do slumsów. Cudzoziemcy, którzy wybierają się na ustronne plaże lub do punktów krajoobrazowych, mogą być narażeni na zaczepki i prośby o pieniądze.

Także samotne kobiety są zaczepiane przez mężczyzn, dlatego zalecane jest podróżowanie w grupie. Nagabywane mogą poprosić o pomoc policjanta. Policja i żandarmeria są przyjazne turystom. Cieszą się dużym autorytetem – bez trudu odstraszą intruzów. Kobietom odradza się również przyjazdy do Maroka na prywatne zaproszenia obywateli marokańskich i zamieszkiwanie u nich (nie zalegalizowane związki, także w przypadku, gdy któreś z partnerów jest obywatelem państwa europejskiego, są w Maroku zagrożone sankcją karną). Przyjeżdżając na zaproszenie, należy zostawić rodzinie w kraju dane osoby zapraszającej, jej adres i numer telefonu, informację na temat daty powrotu oraz miejsca przekroczenia granicy Maroka. Należy również unikać przygodnych znajomości i zaproszeń do domów nowo poznanych osób. Podczas samotnych spacerów po zapadnięciu zmroku na mniej uczęszczanych ulicach kobiety mogą być narażone na dwuznaczne propozycje.

Podróżny, zwłaszcza w miastach o dużym natężeniu ruchu turystycznego, może spotkać się z natarczywymi propozycjami pseudoprzewodników. Takie oferty należy grzecznie, ale stanowczo odrzucić. W większych miastach Maroka istnieje tzw. policja turystyczna, która ściga takie osoby. Dlatego lepiej korzystać z usług licencjonowanego przewodnika. Trasę zwiedzania i opłatę trzeba wcześniej uzgodnić. Warto wiedzieć, że przewodnik dostaje prowizję od każdego towaru zakupionego przez turystę oraz od rachunku w restauracji. Jeżeli turysta nie zamierza kupować kosztownych niekiedy pamiątek, powinien to wyraźnie zaznaczyć – w przeciwnym razie przewodnik będzie go prowadził od sklepu do sklepu. Ponieważ poziom życia w Maroku nie jest wysoki, prawie każdy turysta z Europy jest uważany za bogatego i nagabywany przez żebraków lub dzieci wyłudające pieniądze. Proponowane mu ceny są wyższe niż oferowane Marokańczykom.

Zdarzają się włamania do samochodów, nie wolno zatem niczego zostawiać w widocznym miejscu w pojeździe. Samochód najlepiej zaparkować na płatnym parkingu lub w miejscu pilnowanym przez stróża ubranego w niebieski fartuch z plaketką (nocą stawka liczona jest podwójnie). Turyści zmotoryzowani nie powinni

zabierać przygodnych pasażerów. W myśl obowiązującego w Maroku prawa kierowca odpowiada zarówno za pasażerów, jak i za przewożone przez nich towary, np. narkotyki. Zdarza się, że pojazdy z zainstalowanymi skrytkami są często rekwirowane pod zarzutem, że służyły do przemytu niedozwolonych towarów.

Północ Maroka (okolice Tangeru, Tétouanu, gór Rif: Kettama, Bab Beret, Al Hoceima) oraz okolice Naduru i Oujdy na wschodzie kraju to tereny uprawy konopi indyjskich i handlu narkotykami. Turyści powinni wystrzegać się handlarzy tym towarem, którzy często są konfidentami policji i mogą we współpracy z nią prowokować zakup kontrolowany. Szczególnie niebezpieczne są drogi górskie Chefchaouen–Al Hoceima i Fez–Al Hoceima. Bezwzględnie niewskazane jest przemieszczanie się nocą po tych trasach. Można tam natrafić na usypane na drodze małe zapory z kamieni – turyści muszą zatrzymać samochód, a wtedy zmuszani są do zakupu środków odurzających. Poza miastem Chefchaouen, które jest głównym ośrodkiem turystycznym, w górach Rif nie ma bazy hotelowej na przyzwoitym poziomie. Należy tam zachować szczególną ostrożność.

Maroko jest obszarem sejsmicznym, choć trzęsienia ziemi występują tu rzadko. Ostatnie, w lutym 2004 r. w okolicach miasta Al Hoceima, spowodowało śmierć ponad 600 osób. Należy zapoznać się z zasadami bezpieczeństwa: w takich sytuacjach trzeba odsunąć się od okien, schronić pod stół i zabezpieczyć się przed spadającymi przedmiotami, a na zewnątrz – oddalić się od budynków, drzew i sieci elektrycznej. Później należy zawiadomić rodzinę w Polsce, np. za pośrednictwem ambasady.

Mimo zamachów w Casablance w kwietniu 2007 r. oraz pojedynczego aktu terrorystycznego w Meknesie w sierpniu 2007 r. Maroko pozostaje krajem przyjaznym dla turystów. Zagrożenie terrorystyczne kształtuje się na umiarkowanym poziomie.

RELIGIA, OBYCZAJE. W Maroku obowiązują nieco odmienne zwyczajowe normy zachowania i ubierania się. Poza eleganckimi hotelami za szokujące mogą uchodzić zbyt swobodne stroje, zwłaszcza kobiet (np. spódnice mini, bluzki z odkrytymi ramionami, szorty, obcisłe ubrania). Takich strojów (dotyczy to również zbyt krótkich spodni u mężczyzn) należy się wystrzegać, szczególnie podczas podróży na południe kraju i z dala od ośrodków turystycznych. Fotografowanie ludzi bez ich zgody lub z ukrycia jest niemiłe widziane i może się spotkać z gwałtownym sprzeciwem lub nawet żądaniem dość wysokiej opłaty. Cudzoziemców nie będących wyznawcami islamu obowiązuje zakaz wstępu do meczetów (często nad ich wejściem umieszczane są stosowne ostrzeżenia). Nie jest też dopuszczalne fotografowanie wewnątrz większości meczetów z progu. Kto te zakazy zlekceważy, może być narażony na nieprzyjemności. Dla turystów dostępne są jedynie cztery muzουλmańskie miejsca kultu: meczet Hasana II w Casablance (z wyjątkiem piątku, dnia głównych modlitw; wstęp 20 EUR), część pomieszczeń meczetu Moulaya Ismaila w Meknesie, mauzolea Mohammeda V w Rabacie oraz Moulaya Alego Cherifa w Rissani (południe Maroka). Ponieważ islam zabrania picia alkoholu, zdecydowana większość tanich restauracji i jadalni oraz sklepów spożywczych nie sprzedaje go. Jest on jednak dostępny w prawie wszystkich supermarketach, a także w nielicznych licencjonowanych punktach sprzedaży w dużych miastach. Marokańskie władze tolerancyjnie traktują inne religie. W każdym większym mieście istnieją kościoły katolickie, w których odprawiane są msze. Istnieją również cerkwie i synagogi.

ŚWIĘTA. Oficjalnie dniami wolnymi od pracy są: 11 stycznia – Manifest Niepodległości, 30 lipca – Święto Tronu, 14 sierpnia – Święto Odzyskania Oued Eddahab, 20 sierpnia – Rocznicą Rewolucji Króla i Narodu, 21 sierpnia – urodziny króla Mohammeda VI, 6 listopada – Rocznicą Zielonego Marszu, 18 listopada – Święto Niepodległości, a także 1 stycznia i 1 maja, ponadto święta ruchome: Święto Ofiarowania Aid Al Adha (dwudniowe), muzουλmański nowy rok – 1 Moharram, Aid Al Mawlid – urodziny proroka Mahometa (dwudniowe), Aid El Fitr kończące ramadan (dwudniowe, w 2008 r. – ok. 3 października). Podczas tych świąt prawie wszystkie sklepy, restauracje i kawiarnie są zamknięte, bywają jednak otwarte w święta państwowe. W muzουλmańskim miesiącu postu – ramadanie, przypadającym każdego roku w innym terminie (w 2009 r. – od ok. 15 sierpnia do ok. 15 września, od wschodu do zachodu słońca muzουλmanie muszą powstrzymać się od jedzenia, picia i palenia papierosów. Zagraniczny turysta powinien respektować tę tradycję i w miejscach publicznych unikać prowokujących zachowań, które mogą urazić wyznawców islamu (np. palenia papierosów). W miesiącu tym w ogóle nie sprzedaje się alkoholu. Ramadan jest dla wszystkich muzουλmanów czasem modlitw, refleksji, odnowy moralnej oraz zacieśniania więzi rodzinnych. Wyjazdy turystyczne do Maroka są wówczas rzadsze. Podczas Ramadanu część barów, restauracji i kawiarni jest zamknięta w ciągu dnia i zaczyna przyjmować gości dopiero wieczorem. Niektóre z nich, również w dużych miastach, są nieczynne przez cały miesiąc. W małych miastach zamknięte mogą być nawet hotele. Administracja, handel i transport funkcjonują w zwolnionym tempie i w ograniczonym zakresie. Sklepy są czynne w godz. 10.00–17.00, później od 20.00 do ok. 22.00 (dotyczy to również hipermarketów w dużych miastach). Urzędy administracji publicznej oraz poczta pracują od 9.00 do 15.00, banki od 10.00 do 14.00, komunikacja miejska nie funkcjonuje w godz. 17.30–20.00. W czasie pierwszego posiłku w ciągu dnia (ftur), zaraz po zachodzie słońca, ulice zupełnie pustoszeją i w tych godzinach

turyści powinni raczej pozostać w hotelu, gdyż trudno wtedy liczyć na pomoc policji czy innych osób, których po prostu nie ma w pobliżu, natomiast jest bardzo duże zagrożenie ze strony włóczęgów i osób z marginesu społecznego. Ruch pieszy i kołowy zaczyna nasilać się ok. 20.00 i trwa do późnych godzin nocnych.

PRZYDATNE INFORMACJE:

- Dewizy można wymieniać po jednolitym kursie w bankach, kantorach i większych hotelach. Banknoty muszą być w bardzo dobrym stanie, z nowych emisji (nie pomięte, bez stempli i odręcznych napisów), w przeciwnym razie pracownicy kantorów mogą odmówić ich przyjęcia. Odradza się dokonywanie wymiany u pokątnych handlarzy walutą, których spotkać można przed prawie każdym punktem wymiany.
 - Bankomaty są dostępne we wszystkich większych miastach, a także w ośrodkach turystycznych. Można skorzystać z usług Western Union (dobrze rozwinięta sieć punktów na terenie całego kraju). Czas oczekiwania na wypłatę od chwili wysłania pieniędzy z Polski wynosi ok. 3 godzin. Jest to pomocne w przypadku kradzieży lub zgubienia pieniędzy.
 - Specyfiką Maroka jest targowanie się w tych sklepach, w których nie ma wywieszek cenowych (także w niektórych restauracjach konieczne jest upewnienie się co do ceny poszczególnych dań, jeżeli nie ma menu w widocznym miejscu). W restauracji lub kawiarni dobrze jest zostawić napiwek w wysokości 5–10% rachunku lub wedle uznania.
 - W Maroku urzędy państwowe i poczta pracują od 9.00 do 12.00 i od 15.00 do 18.00. Sklepy są otwarte mniej więcej w tych samych godzinach w pierwszej połowie dnia, ale dłużej w godzinach popołudniowych, aż do 20.00. Banki są czynne od 9.00 do 17.00, z przerwą na obiad. Hipermarkety są otwarte na ogół 7 dni w tygodniu.
 - Dniami wolnymi od pracy są sobota i niedziela, jednak w piątek, dzień głównych modlitw, niektóre sklepy i urzędy przestają praktycznie funkcjonować od południa.
- * Najprawdopodobniej od grudnia 2008 będzie możliwe odzyskanie VAT od towarów zakupionych w Maroku, przy czym zakupów należy dokonać w wytypowanych sklepach i turysta musi posiadać specjalną fakturę zakupu. Odliczany będzie VAT w wysokości 13%. Minimalna kwota zakupu 2000 DH.

Źródło: Poradnik MSZ „Polak za granicą” <http://www.msz.gov.pl/Polak,za,granica,2009,25696.html>